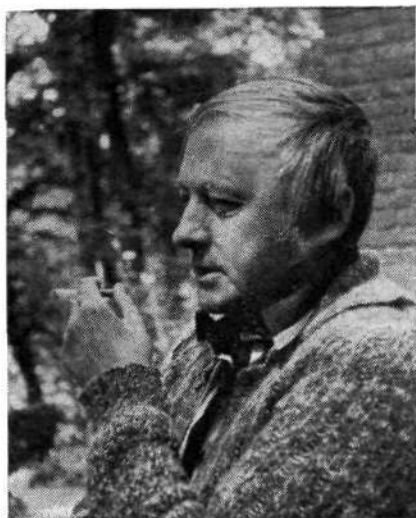

István
Ágh
(1938),
Madžarska

O krizi lirskega delovanja

Človek po svoji naravi hrepeni po čudežih, kakor bi hotel overiti čudež svoje biti. In se rodi pesnik; tisti, ki prebiva v slehernem, se izbere za eno osebo. Ne pojasnjuje, marveč rodi kakor sadno drevo. Prebuja speče pokrajine možganov. V sleherni pravi pesmi je nekaj skrivnosti, častihlepja, pustolovščin onkraj razuma. Blagoslovljeni mir, kakršen je potreben za pisanje, je potreben tudi za njegovo sprejema-

nje. Tišina, v kateri je slišati neslišno. Končna popolnost je nedosegljiva, vendar sleherna pesnitev teži tja in si prizadeva k skupnim notranjim dejanjem. Toda ali je časa za to? Brez čudežev, legend bi zmrznili.

Praznična ljubezen do poezije ima po mojem bivališče v Jugoslaviji: Struške večere. Ne v svoji domovini ne kje drugje nisem srečal izrazitejše od te. To, čemur se zahodni človek čudi in kar ima morebiti za naivno, Madžar zavida, kajti naša lirika si je od vsega začetka prizadevala biti kolektivna in je to tudi bila. Toda njena popularnost od zadnje tretjine tega stoletja vse bolj upada.

V velikih preobratih naše zgodovine so naši pesniki kljub negotovemu stanju naše narodne biti petsto let rasli v velike. Zdaj pomislimo kot na čudovit anahronizem na simbol lutnje in meča v enotnost življenja in umetnosti bojevnikov proti Turkom, Bálinta Balassija in Nikolaja Zrinjskega, v smrti Šándorja Petöfija na bojnem polju ob koncu osvobodilnega boja proti Habsburžanom v letih 1948—49. Endre Ady, Attila József, Miklós Radnóti so z zanikovanjem in upanjem o prihodnosti priče, izpovedovalci in besedniki grozot 20. stoletja. Aprila 1983 smo pokopali Gyulo Illyésa, čigar življenje in poezija sta se na čas, ki traja osemdeset let, prilepila kot membrana na magnet; od tam sta zazvenela. Tovrstni pesniki so izumrli ali izumirajo. Vloga pesnika v tradicionalnem pomenu je nekoristna in se je umaknila nazaj na svoj estetski teren, tako je »sodobna«, da je zgubila svojo sposobnost delovanja. Spreminjanje naše narodne nesreče na bolje, ukinjanje odvisnosti od imperijev sta pomenila temeljno energijo naše poezije v nekem jeziku brez sorodstva, izoliranem in po njegovem pomenu neprevedljivem. Kljub temu ne verjemimo publicistom in neposrednosti. Petöfijeva ars poetica sta svoboda in ljubezen, Adyjeva politika in ljubezen, Attila Józsefa duh in ljubezen. Pri nas ljubezen ne pomeni ljubezenske poezije, marveč čustveno polnost individuumov v družbenem delovanju.

Pri nas zdaj po navadi pravijo: doslej je poezija sprejemala vse od političnega vodstva do opravič zaporničarja na jezu, zdaj pa se že lahko vrne k svoji pravi lastnosti, saj drugo namesto nje opravijo drugi. Imamo politike, zaporničarje na jezu, filozofe, zgodovinarje, sociologe, psihologe, časnikarje. To je res samo toliko, kolikor ni stvar lirike rešitev. Toda lahko je opozorilo in priprava duha. Ugovor, da tisti družbeni mehanizem, ki obsodi samobitnost umetnosti, le-to naposled obsodi na nesposobnost, jo porine na stranski tir. Poezija je lahko nevarna, torej ji je treba vzeti njen čin! Jo odvegetirati nazaj v sterilno zvrst! Če je zunaj svojih krogov nezanimiva, tedaj pa ni družbenega nadzora. Tako se množijo pesniki — iz navade izide neznansko veliko pesniških zbirk. Tisti, ki so se rodili po petdesetih letih, niso udeleženi v zgodovini. To udeleženosť sem tudi sam zgubil po letu 1956 in bi v svoji biografiji lahko naštel samo zasebne zadeve ter kot pisatelj šestnajst knjig.

Zaradi prisilno spremenjene vloge je svoboda ustvarjanja formalna, ker zadeva obliko. Toda vsi naši pesniki, ki so reprezentirali zgodovino, so bili tudi veliki slogovni novatorji. Zdaj doživljamo samo spreminjanje sloga, že kar v tolikšni meri, kakor bi se vse poprejšnje skrčilo v konzervativno. Kakor bi se pripravljala obleka za tistega človeka, ki se sploh še ni rodil. Naj upamo, da jo bo morebiti imel za novo, ukrojeno po telesu? Ali pa bo prav ta kaos, ta brezosebna, jecljanje vendarle nekakšen dokument in bo zvesto odsevalo našo nesposobnost v svetovnih stvareh?

IZSPATI Vse si beležiš v vesoljstvo svoje knjige, Gospod!

I. tudi mene redkobesedno, med tvojimi besedami ni duše,
ko da sem jo zgubil, prihodnosti ne prihajam naproti
s pomladnim dihom kot žival, ki se pari,
gotovo si zapisal tudi moj včeraj:
sobota ni zame kakšno posebno sporočilo,
ob njej se spomnim — prebujanje z nami vsemi skupaj.

V soboto geometrija ulic,
dejanje — jemanje, iz kruha pozabljeni kmet, mlinar,
pek, iz mesa pastir, mesar,
iz mojega vina četverokrilo jadro goric.
Grem po sobotni časnik. Někđaj sem na strani tam
od Filmskega studia sēm pomislil, koliko storij
zmešajo iz krvi, solzá, spolnih slin.
Odkar so mojega prijatelja sneli s križa,
hodim po drugi strani.
Kakšnih novic bi si želel, če ne čutim
svojih polj tam čéz v zelenjavni trgovini?

Toliko jih je že na ulici, ko da sploh nisem med njimi.
Spoznal sem, Bog, da so tvoje stvaritve dolgočasne,

po čem se me spominjaš iz veseljstva svoje knjige?
 in me v pozabo daješ tudi samemu meni? si špirit?
 me iz kozarčkov mojih dni razžiraš v vijoličastega?
 in se bo kot prebujajoči se po pijanosti
 tako spominjal konca razum?

Postaja glagol zaušnica, velikansko krohotanje,
 storija čarovniškega vetra, rdeče ustnice,
 drsenje stegen v plavuti, leže na trebuhu?
 ali bodo v njem matere, noseče žene,
 potomci v otroški postelji, v nevestinem plesu,
 prijatelji pred trčenjem s kozarci, nasprotniki v poštenju?
 Ali bo ostal v njem en sam verz?
 Jaz zdaj celo to še verjamem, Gospod,
 podlost me spreminja v hrošča,
 četudi samo vznak ležim na postelji.

- II. Izspati! s kakšnimi sanjami in kaj,
 v kaj se spremeniti na kakšni postelji?
 povej mi, Gospod! zdaj moram govoriti s tabo,
 o svoji zadevi se z besedo obrniti nate.

Izspati iz sebe vsa moja leta,
 tudi moje rojstvo ali samo včerajšnji dan,
 kaj svetuješ, če ne ukazuješ?
 z zvezdnatim nebom izspati prihodnost,
 počasi, počasi, sprva premetavaje se
 zaradi človeka s kravato, rumeno ko morska bolezen,
 v vasi na Severnem tečaju,
 koder še životari tudi nekaj mrličev,
 in na kakšni postelji?
 razkrit prešite odeje, kakor bi
 vztrepetaval zlate piščance Plejad.
 Nečesa konec-začetek
 v siveči trajnosti.

Sprva počasi, počasi s kašljem, ki mi prasketa
 grlo, z notranjim celofanskim pokanjem izspati
 z mojo domačo levo roko, ki jo je ugriznil rumeni pes,
 v smrčanju oblakov vidim takšen ilustrirani učbenik,
 v katerem divje gosi ne letijo.

Ni preteklega ne prihodnjega časa,
samo minutna navzočnost.

Je treba izspati trganje srca na obrazu, nabucikanem
z dlakami? iz mojih potepanj kačo smrti,
dihanje rastlin, ki ga ne občudujem s spominom
s tremi belimi jagodami na košarasto rjavem grmu,
dokler ne bi razpadle na velikanske, da bi bil sneg
in bi bila ulica Róna
kot jutranji časnik s svežo vestjo o odtisu mojih nog.

Sprva počasi, počasi, nato zaokrogljeno
v zvezdnato maternico s prosojnim utripanjem.

Prevedel Jože Olaj

Niklas
Rådström
(1953),
Švedska

Iz dnevniškega zapiska »Hotel Palace v Zagrebu«

... Redko je v ozadju pesmi kaj
več kakor taki drobni vsakdanji do-
godki in skoraj zmeraj je več take-
ga. V življenju poznamo trenutke,
kratke in bežne, ko je videti, kakor
da se vse skladno ujema, ko se nam
zazdi, da smo prišli izza zidu, o ka-
terem pravi Montale v pesmi *Meri-
ggiare pallido e assorto*:

Le hodiš in trpiš, da sonce peče,
dokler na mah te žalost ne prešine,
kako življenje ti nikamor neče,
ko da ti venomer za zidom teče,
ostro našpikanim z buteljk črepinjem,